Timişoara, 1895. Anul II. Nr. 161. Vineri în 21 Iuliu (2 August).

DREPTATEA

Apare în fie-care di de lucru la amiadi.

Preţul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci.) — Numeri singuratici 5 cr. — Tacsa de inserţiuni: 1 cm.□ 1 cr., plus 30 cr. timbru.

Redactor responsabil: Dr. George Candrea.

Redacţiunea şi Administraţiunea: Timişoara, cetate strada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse,) Nr. 41 Telefon (linia de stat Viena, Budapesta, Arad) Nr. 4.

Bănăţenii şi „Associaţiunea.".

Timişoara, 2 August n.

Ca rěsunet la articolul dlui Dr. M. Pop, »*O associaţiune bănăţeană*« primim de la învěţătoriul Iuliu Vuia un articol pe care îl publicăm în tocmai, de şi se cam estinde şi rischează unele aserţiuni nu chiar corecte. Noi credem că tema aceasta este vrednică de a fi luată object de consideraţiune din partea ori-cărui român de bine. De aceea am şi dorí, ca până timpul şi împregiurările politice ne vor permite a ne ocupá şi noi de aceasta temă, sě audim şi alte opiniuni. Eată acum articolul dlui Vuia:

Banat-Comloş, diua proorocului Ilie, 1895.

Progresul şi cultura sunt temelia, pe cari îşi edifică popoarele viitoriul lor.

Vocea timpului strigă mereu: înainte! şi vai de acel popor, care nu ţine cont de aceasta voce. Unul dintrě mijloacele principale, care conduce la realisarea marelui scop al culturei omenimei, sunt asociaţiunile şi întrunirile.

De la activitatea zeloasă şi organisarea bună a societăţilor depinde progresul unui popor, progresul omenimei.

Corurile vocale bănăţene sunt o viie dovadă că românii bănăţeni sunt convinşi despre resultatele uimitoare, ce pot dá forţele unite — asociaţiunile; că ei prin urmare s'au însufleţit pururea pentru cultura naţională!

Ne-a atins cam neplăcut afirmaţiunea amicului nostru, a Dlui Dr. M. Pop „că românii din Banat în genere stau pe o treaptă inferioară de cultură".

Este suficientă mărturie sě aducem chiar numai corurile noastre vocale, întemeiate chiar şi în cel mai mic cătun din Banat; pentru a căştigá un testimoniu mai just.

Sě nu uităm, că noi Românii bănăţeni, abia de la reînfiinţarea metropoliei gr. or., prin scuturarea jugului greu al unei hierarchii străine, am început a respirá mai liber şi a ne vindecá ranele atunci săpate în corpul nostru — de fatalităţile trecutului —, ale căror consecuenţe amare le simţim şi acum.

Neconsolaţi în cele bisericeşti, prin tirănia unei hierarchii străine, şi predominaţi în cele politice prin un element privilegiat eată icoana tristă a Românilor bănăţeni în trecut.

Recunoaştem, că multe se puteau face pentru luminarea şi cultura poporului nostru bănăţean; dar' în parte, ni-au lipsit bărbaţii conştii, cu abnegaţiune şi însufleţire pentru causa naţională.

Ne reamintim cu pietate unii membrii decedaţi de ai familiei de Mocsonyi, cari s'au ştiut însufleţi pentru causa culturei poporului, de aci 'ncolo, am avut — mai numai — oameni conduşi de interese; cari nu ni-au dat nici macar istoria poporului bănăţean, necum sě creeze un focariu, sau vre-o instituţiune culturală pentru Românii bănăţeni.

Şi când ne reamintim timpii de aur pentru noi, când am dat din sinul nostru un: Jorgovici, Ţichindeal, Bojinca, Loga, Murgu etc. cari au fost mândria noastră naţională, — věrsămi lacrěmile lui Eremia — în faţa indolenţei.

Condus de un dor ferbinte de a vedè cu o di mai curênd fericirea poporului prin cultură, încă în anul 1887 am sulevat ideia înfiinţării unei societăţi culturale la noi, carea sě promoveze interesele micilor foculare, a chorurilor noastre vocale.

Dar' nepotismul . . . pěcatul naţional, s'a manifestat şi aici; ideia s'a nimicit încă în embrion, pentru-că doară nu a emanat de la altcineva.

Sě ne asociem forţele cu toţi, sě dăm tot sprijinul pentru realisarea ideilor măreţe şi salutare, fără considerare la persoanele de la cari emanează.

Dacă e sě susţinem lupta pentru esistinţă, aceea sě se susţină pe toate terenele, în special însě pe terenul culturei.

Ne-am prea legat de formalităţile luptelor politice şi intrând în o luptă înverşunată — pentru esistinţă; am uitat, că victoriile luptelor de esistinţă se făuresc numai în oficinele culturei.

„Istoria e învěţătoarea popoarelor" se dice cu tot dreptul.

Câte popoare puternice nu şi-au aflat mormêntul, contopindu-se în alte popoare — superioare lor în cultură.

Goţii cei numěroşi nu mai sunt, cultura superioară a popoarelor subjugate de ei i-a făcut italieni, francezi şi spanioli.

Roma, cuceritoarea lumei, după ocuparea Greciei, de la carea şi-a împrumutat cultura, a fondat pe ruinele ei imperiul roman de orient, dar' care a fost resultatul?

Cultura grecească a eşit victorioasă ăstmod, în cât pe la an. 602 vedem introducêndu-se limba grecească în administraţiunea imperiului. Este deci *o cestiune de esistenţă naţională, fondarea unei asociaţiuni culturale — la noi*, carea sě promoveze interesele de cultură ale poporului nostru bănăţan.

Ideia în sine e vechiă, împregiurarea că onor. dom. Dr. Pop a pus'o de nou la ordinea dilei, nu are sě detragă niměnui meritul, remâne încă la esecutare partea leonică când fie-care 'şi poate căştigá stima şi încrederea poporului bănăţan, probând prin fapte, că numai binele şi luminarea poporului doreşte.

Ca şi un aderent sincer al acestei măreţe idei, nu pot de cât sě salut de nou punerea ei la ordinea dilei, şi sě rog pre onorabila noastră inteligenţă de toate stările sociale, sě nu pregete a conchiămá o *conferinţă în meritul luărei dispoziţiunilor* necesarie pentru fundarea acelei associaţiuni, dacă dorim a ne presentá şi înaintea lumei ca un popor cu aspiraţiuni culturale.

Dacă însě vom fi împedecaţi în mersul nostru cultural, avem atunci pentru istorie cu un document mai mult, care sě spună lumei, că nu noi suntem causa, dacă pas nu am ţinut cu progresul lumei culte.

Toţi ca unul sě ne facem datorinţa, şi învingerea causei sigură este.

Iuliu Vuia.

Austro-Ungaria.

Ascoli despre lupta noastră. Graziadio *Ascoli* este cel mai mare filolog italian şi o celebritate europeană. El este şi un amic al Maghiarilor, ca şi Degubernatis. În dilele din urmă a edat o carte *„Gli irredenti"* (Roma, 1895) în care, după cum aflăm din *„Tribuna"*, face interesante constatări.

El dice despre lupta noastră cu Ungurii:

„Toţi cei cari au urmărit cu oare-care atenţiune desvoltările luptei (dintrě Români şi Unguri) au putut vedè în scrierile şi în cuvêntările Maghiarilor o tendenţă generală de a face sě se pară *absurde*, mai mult chiar de cât nelegitime plângerile sau pretensiunile Românilor.

Dacă te vei luá după scritorii şi oratorii maghiari, 'ţi-s'ar părè că e vorba numai de vre-o *afacere de mică importanţă*, cu meşteşug umflată de Români, dar' nevrednică de a fi luată în consideraţiune de lumea politică.

Ascoli dice, că atunci când maghiarii se mai încearcă sě dispute ori denege latinitatea, ne i n s u l t ă.

„Din aceasta procedere a ungurilor de a *insultá* pe români — dice Ascoli — *nu naşte adevěrul, ci numai o sporire de duşmănie.*

Rěu fac românii de a scrie, că ungurii sunt un neam barbar, dar' şi publiciştii unguri rěu fac că ofensează pe românii, cari au cultul anticităţei lor. Când ungurii insultă pe români sě-şi amintiască, *că sânge românesc curge prin vinele celor doi Corvini, cărora Ungaria este datoare cu cele mai frumoase pagine de care sě laudă în istoria rěsboaielor şi a civilisaţiunei. Rěu fac ungurii, că nu ţin seamă de importanţa şi simpatiile de care se bucură în*

Foişoara „Dreptăţii".

Sonete.

(Evei.)

II.

Mě perd în reverii doioase, sfinte,
Şi mě gândesc la dragostea mea mare,
Ca-'n vis şi venitoriul îmi apare,
Şi planuri dulci se nasc în a mea minte!

Castele 'n nori — castele 'n fund de zare
Eu isvodesc în creerul meu ferbinte . . .
Nădejdea fericirei — înainte
Mă alungă tot din ce în ce mai tare!

Şi soartea mea şi-a ta ca şi-o idilă
Se 'nchiagă într'un vis din lumi rebele
Ce 'mi răpeşte inimă şi gândul . . . .

Ascultă cum la geam îţi bate vêntul
Şoptindu-ţi dulce planurile mele . . .
Dar' e târdiu . . . tu poate dormi copilă?!

Emiliu Sabo.

Pe Postovariu.

— Schiţe dintr'o escursiune. —

(Continuare.)

În fine căpětaiu cum căpětaiu de la un amic. Citez fapta numai pentru raritatea sa. Doamne! puţini amici se găsesc, cari sě împrumute! Marea întrebare a vieţei ce te doboară la pămênt, că n'ai parale, în fugă se linişteşte, o piatră mare ţi-se ia de pe ini măşi cel dintâiu *zlot* ce'l primeşti, aduce cu sine liniştea sufletească.

În sfêrşit se arangeză toate, rěmânênd, ca dimineaţă „punct" la patru oare sě fim în picioare. E cunoscut însě, că propunerea dintâiu mai totdeauna se modifică, jumětate fiind delăsată de unul, ear' pe jumětate respinsă de celalalt; ideia arangiării escursiunei noastre însě, din fericire n'a rěmas numai o ideiă moartă; cu toate că erá sě fie zădărnicită din pricina — somnului de dimineaţă. Ce se poate mai dulce, de cât somnul de dimineaţă! îl cântă chiar şi poeţii în poesiile lor, şi cu dreptul, pentru-că în cele ultime straturi ale somnului simţi mirosul dulce al vedeniilor şi visurilor celor mai frumoase, atunci îşi recăştigă trupul puterea perdută eri; o oară de somn de dimineaţă e mai dulce de cât toate plăcerile trezviei.

În starea aceasta ne aflam mai toţi, dar' mai ales eu, care durmiam par'că pentru opt nopţi trecute şi pentru alte opt viitoare, până când harnicul Mitru nu-mi strigă la urechiă un „scoală!", în cât pomenì pe toţi cei din curte şi cu asta 'mi şi trase perina de sub cap.

Erá pe la stînsul luminărilor, când se medià de di şi când toată lumea durmiá ca un singur cap somnoros. Cu pěrul vâlvoiu luaiu băta'n mână şi o porniiu la drum ca un Ivan Nr. 2 şi zărindu-mi colegii, mi-am dis cu strămoşul meu Pilat: *Ecce homo*, sau *„Eată oamenii mei!"* Repede, în faptul dimineţii o pornirăm călări pe caii Apostolilor, mângăindu-ne cu dicala plină de înţelepciune secuiească: „cine n'are cal, sě umble pe jos."

Timpul erá cât se poate de favoritoriu *pentru noi*. Apăs cuvintele „pentru noi", de oare-ce ştim ce diferite sunt părerile oamenilor despre timp. Timpul ploios e binecuvêntat de plugariu din adâncul inimei sale; îl blastěmă înse burghěrul ce se pregăteşte de preumblare, ba se află oameni — între neguţătorii de bucate — cari îşi ies din fire în urma bucuriei ce le-o causeză grindina ori seceta continuă.

Cele dintâiu vêrfuri de raze începeau sě scapete dincoaci de dunga orizontului. Steaua dilei se ridică plină de splendoare pe ceriu,

Europa modernă acest neam latin de la Dunăre, care „risorge cosi tenace e cosi gagliarda“ (care rěsare atât de tenace şi atât de voinică).“

Ascoli recunoaşte, că guvernul unguresc nu dă Românilor partea ce li-se cuvine în guvernarea politică şi în administrarea de stat, şi constat, că Maghiarii *nu* stau pe partea justiţiei.

Despre postulatul ungurilor de a consolidá caracterul maghiar al naţiunei politice ungare prin impunerea limbei maghiare şi maghiarisare, Ascoli dice, că este un postulat *absurd* şi *violent*, „căci e vorba de un stat, în care nu trăeşte numai o naţionalitate, ci diverse *entităţi naţionale.*

„Încercaţi sě întrebaţi pe maghiari de îşi pot închipuí o Austrie, care ar fí voit sě facă obligător studiul limbii germâne în şcoalele elementare lombardo-venetice. Ori încercaţi a le dice: sě presupunem, că domnia politică a Belgiei ajunge în mânile flamandilor şi că acestia vexează pe concetăţenii lor francezi, chiămându-i de esemplu la un parlament flamand, ori reducêndu-le ori-ce drepturi, dacă vor refusá de a şti şi limba flamandă ca o a doua limbă maternă.

Conclusiunea finală a lui Ascoli este: Ungurii n'au dreptate sě *acuse pe Români de iredentism,* că *ei* fac iredentism.

„Dacă în statul unguresc ar putè încetá violenţele sistemului actual, — dice Ascoli — nimic n'ar împedecá, ca Românii, cari fac parte din acest stat, şi cei din regatul României, sě propăşească împreună respectând cu lealitate hotarele politice, cari îi despart. Dar' *violenţa* Maghiarilor se vede că e o violenţă, care nu poate sě cedeze, pentru-că are de origine to be or not to be... Şi *astfeliu maghiarismul este, care prepară şi respândeşte cea mai fecundă sěmênţă de iredentism.*“

Păreri ungureşti despre congresul naţionalităţilor. *Magyarország* în numěrul sěu de la 1 August publică două interview-uri unul al secretariului ministerial dr *Bezerédy* Victor, ear' altul al unui „înalt funcţionariu“ ministerial, — anonim.

La întrebarea, dacă ministeriul de interne a luat dispoziţiunile necesare în cestiunea congresului naţionalităţilor, Bezerédy a rěspuns că ministeriul, ca autoritate oficioasă încă nu se poate ocupá cu cestiunea aceasta, de oare-ce congresul până adi nu e anunţat nici la poliţie nici la ministeriu. Dice apoi, că apelul, — abstragênd de la unele frase bombastice, — nu e motiv de intervenţiune.

Situaţiunea o cam îngreunează conferinţa interparlamentară din Bruxella. „Dacă ordinea de di nu va fi prea *şoadă*, atunci *Bezerédy* nu crede caţ ţinerea congresului sě fie oprită.

Părerea înaltului fuucţionariu ministerial este următoarea:

Guvernul maghiar e informat prin comiţii supremi, că cea mai mare dorinţă a agitatorilor naţionali ar fi oprirea congresului naţionalităţilor. Guvernul ştie şi vede bine aceasta, cu toate aceste nu crede (el, anonimul) că va permite ţinerea congresului. Dice apoi:

„Audim, că în acest congres naţionalităţile voiesc a organisá un comitet permanent, care apoi ar avè sě pornească acţiunea comună. *Un astfeliu de comitet la nici un cas guvernul nu va permite şi va fi disolvat încă în diua când se va organisá*“.

Cu toate aceste părerea dlui anonim este, că ţinerea congresului ar trebui primită, de oare-ce, dice dlui, congresul numai un finit poate avè — un fiasco.

România.

Mişcări din România. Drept continuare la cele publicate de noi în numěrul de Mercuri al „*Dreptăţei*“ dăm după „Magyar Hirlap“ următoarele:

„Ministeriul român de interne a dat ordin tuturor prefecţilor, ca faţă de agitatorii bulgari şi ruşi sě purceadă cât se poate de energic.

În urmarea acestui cercularíu procuratura din Craiova a făcut perchisiţiune domiciliară la doi comercianţi bulgari de acolo: *Spiru* şi *Cosmov*, cu care ocasiune a aflat la dînşii 220 de puşti sistem *Peabody*, o mulţime de scripte şi proclamaţiuni, 35 revolvere şi multă muniţiune. Scriptele şi proclamaţiunile confiscate se referesc toate la rescoala din Macedonia.

Ambii agitatori sunt detinuţi şi vor fi scoşi din ţară.“

*

M. S. Regele va călători Sâmbătă cu tren separat de-a dreptul la *Ischl*, ca sě facă visită monarchului nostru. În cercuri diplomatice se vorbeşte că visita aceasta se întêmplă la *dorinţa espresă* a monarchului nostru, care prin o epistolă adresată lui Carol, l'a rugat sě-i facă plăcerea şi sě-l cerceteze pe vre-o câteva dile.

Străinătate.

„Hecuba“ lui Bismarck. (Hamburg, 31 Iuliu.) Oficioasa „Hamburgische Correspondenz“ faţă cu comentariile diferitelor diare în afacerea călětoriei contelui Eulenburg, spune, că evenimentele din Macedonia nu constitue nici un motiv pentru rechiămarea ambasadorului, şi cu atât mai puţin asasinarea lui Stambulov. Acest eveniment tragic privit din punct de vedere politic e afacerea privată a Bulgariei, faţă de carea Germania, amĕsurat politicei înaugurate de Bismarck, n'are nimic nici în clin nici în mânecă.

Protestul papei. (Triest, 31 Iuliu) *Corriere della Sera* publică cu reservă ştirea, că în Vatican se ţine un collegiu de cardinali, în care se ventilează planul, ca papa sě protesteze contra sěrbătoarei din 20 Septembre prin aceea, că pe timpul acela sě se depărteze din Roma. Francia e învoită cu acest plan şi se declară gata a adaptá pe acel timp drept reşedinţă Avignonul.

Ucigaşii lui Stambulov. (Sofia, 31 Iuliu). Investigaţiunea în afacerea atentatului contra lui Stambulov decurge. Contrar versiunei, că ucigaşii ar fí scăpat în străinătate, procurorul curţei de apel declară, că afară de *Georgiev*, care de 10 dile e în mâna poliţiei, s'a mai prins eri un individ, contra căruia esistă foarte grave indicii de complicitate. Deţinutul declarase cu câteva dile înainte de comiterea atentatului, că în curênd capul lui Stambulov va cădè. De făptuitoriu principal investigaţiunea consideră pe *Halev*, omul rănit, care în urma „neînţelegerei“ dintrĕ poliţişti şi servitorii lui Stambulov, scăpase cu fuga. Conducětoriul investigaţiunei e în credinţa, că Halev se ascunde prin Sofia, fiind-că în urma ranelor primite de la servitoriul Guncio şi în urma dispoziţiunilor poliţieneşti i-a fost imposibil sě ease din Sofia.

Complicaţiuni în Balcani. (Köln, 31 Iuliu.) Corespondentul din Constantinopol al lui „Köln. Zeitung“ spune, că Poarta are de gând, ca *în cestiunea macedoneană sě recurgă la mijloace energice.* Despre cabinetul bulgar actual nu se presupune tocmai, că va începe operaţiunile cu armata bulgară, dar' în cât curentul ruso-fil şi pe mai departe s'ar estinde tot în mĕsura de acum, e fără îndoeală, că se vor întêmplá complicaţiuni serioase.

Întimpinarea deputaţiunei bulgare. (Sofia, 31 Iuliu.) *Zancov* şi aderenţii sĕi colectează bani şi subscripţiuni pentru ca sě întimpine cu ovaţiuni sosirea deputaţiunei. Mai ales pre lângă metropolitul *Clement* au de gând sě facă mari demonstraţiuni politice.

Cronică.

Timişoara, 2 August n.

Din temniţe. Am avut ocasiune a vorbí cu un domn, care în ultimele dile a umblat pe la Vaţ şi Seghedin. De la *Seghedin* ne spune, că întemniţaţii noştri sunt sănĕtoşi. În dilele trecute s'a fost lăţit vestea, că Dr. *Lucaciu* ar fí foarte morbos. Aflăm, că ştirea n'a fost adevěrată, cel puţin acum şi părintele Lucaciu e sănĕtos. Căldurile cele mari însě îi indispune mult. Ceea-ce mai mult le strică acum intemniţaţilor din Seghedin e pulberea cea grozavă, de care peste întreagă diua e plină curtea, pe unde îşi fac scurta preumblare, care astfeliu e numai o tortură.

Despre întemniţaţii din *Vaţ* amicul nostru puţin ne-a putut spune, pentru-că în temniţă nu i au permis intrare. Ceea ce ni-a spus însě e îmbucurătoriu, şi a nume, că domnul *George Pop de Băseşti* împlinindu-şi osânda de un an, *va eşi Luni, 5 August, din temniţă.*

Nenorocire din negrijă. Ni-se scrie cu datul de 31 Iuliu: Eri seara la 7 oare s'a întêmplat o mare nenorocire în comuna Moniom. Fetiţa lui Traian Ion, abia de $1^1/_3$ an' scăpând de sub ochii maicei sale s'a tras mereuţ cătră linia ferată carea trece în nemijlocita apropiere a comunei, unde ajungênd tocmai când trecea trenul cătră Reşiţa, a lunecat şi i-a tăiat mâna stângă şi piciorul drept sub roate, lăsându-o astfeliu ciuntită în modul cel mai îngrozitoriu. — Asta s'a întêmplat în diua mare numai şi numai din lipsa personalului de tren, căci vedeţi, mărita societate a drumului de fer voieşte cu un om sě facă lucrul a trei. Linia ferată trasează comuna Moniom preste trei locuri şi nici la o barieră nu e cantonieriu — boacter.

Petrecerea din Turda. Comitetul arangiatoriu aduce la cunoştinţa on. public participator, că petrecerea de vară de la Turda, ficsată pe 10 Aug. n. va fi precedată de o şed. liter. music. cu următoriul program: 1. Deschidere prin dl. Drd Eug. Pătăcean. 2. Solo violină, de dl Ioan Mesaroş. 3. Declamaţiune, de dşoara Augusta Vlăduţiu. 4. Disertaţie, de dl Valeriu Moldovan. 5. Piano-solo de dşoara Olimpia Vlăduţiu. 6. Declamaţiune, de dl Iustin Pop. Începutul precis la 7 oare seara, ear' după sfîrşit va urmá dansul.

---

razele ei se reoglindau în negura vînetie a dimineţii şi acoperiá cu o mantie roşiatică piscurile munţilor din faţa noastră, vêrfurile sure ale stâncilor şi bětrânii codri. Nici când un soare atât de frumos nu vĕduserăm, şi cu toate astea când unul dintrĕ noi erá îmboldit mai de unul mai de altul ca sě-şi aţintească ochii în spre rěsărit şi sě se bucure şi el de splendoarea ce se înfăţişá, spre ruşinea lui fie dis, el rĕmâneá rece.

Drumul nu erá scurt, căci o lungă convorbire se începù asupra o miiă şi una de subjecte, atingêndu-le numai din treacăt. Adiera vêntului, umbra arborilor, cântecul paserilor ne dase mai multă îndrăzneală, vorbiam despre „visurile frumoase ale tinereţelor“, după cum dic poeţii. Bucuria ne cuprinse pe toţi, şi 'n adevěr, nu este bucurie adevěrată, de cât a vedè sufletul amicului deschidêndu-se în toată golătatea înaintea ta. Relaţiunile dintrĕ noi se prefăcură în o ţesătură perpetuă a simţirei celei mai delicate, a glumei celei mai agere, ale căreí modificaţiuni până la necuvinţă purtau toate timbrul geniului.

Soarele se ridicase binişor, erá la dece oare înainte de prând, când ajunserăm în „Poiană“, un loc frumos de fênaţe. Ne lungirăm la pămênt şi fie-care aflá de bine a-şi scoate batista pentru a-şi şterge sudorile de pe faţă, gândindu-se poate la recoroasa carnă, din care, cum ar fi de bine sě fie numai un dărăbuţ aci în mijlocul nostru.

În faţa noastră se ridică munţii sělbatici, cari se prăjesc la soare de la începutul lumei. O pornirăm deci prin bungeturile acestui codru îmbrăcat de la picior şi până la vêrf cu bradi înalţi, de şi negrijiţi de mână omenească. Codru în adânc, codru străvechiu, moros şi acoperit de sulinari de brad, pomul în veci verde şi semn al veseliei şi al sperării pentru Român!Ací rare-ori străbat radele soarelui; ear' tăcerea mormêntală nu se turbură de cât de susurul continuu, de freamětul necunoscut al pădurilor, de vijăituri fără numěr şi fără nume, ce aleargă prin fundul văilor, şi de murmurul apşoarelor, cari învită ori-ce suflet la dulci reverii.

Noi cântam mergênd şi mergeam cântând veseli prin umbra drăgălaşă, aşedêndu-ne din când în când pe muschiu verde la tulpina bradilor, la câte un isvor, la câte un părîu cu apă rece, cristalină, ce curge din mijlocul stâncilor cu o clăbucire veselă şi mult armonioasă, ce îngână la urechia poetului şi a amoresatului o limbă, pe care nime altul n'o înţelege, de cât el, şi numai el.

Nenuměrate nuanţe, nenuměrate frumseţi găseşte cineva de a descrie un tablou artistic. Chiar şi în plecarea noastră, a atâtor călětori, cu feliu de feliu de costume şi risipiţi pe plaiurile stâncilor, puteau aflá un motiv de pictat condrumeţii noştri Victor şi Ionel, cari s'au mai ocupat şi se îndeletnicesc cu zugrăvirea de tablouri. „Nu vrem sě tradăm originalul“, fù rěspunsul lor pitoresc la rugămintele noastre.

După un urcuş cam moliu de două oare şi mai bine ajunserăm la Postovariu, ţinta noastră, unde închipuirea cu mult înainte îşi luase sborul.

Soarele luceá în plin; erá la amiad, atunci, când plantele îşi beau umbra; un aer dulce şi recoritoriu.

Ajunşi aci, primul lucru ce l'am făcut a fost, că ne-am vîrît în casă, însě of decepţie! ce contraste întrĕ natura de afară şi întrĕ cea din lăuntru! Odăiţele mici — pardon de comparaţie — ca nişte coteţe de găini. Insectele nearipate în plin regim băimăceau încoací şi încolo sărind; se bucurau poate în inima lor, că au oaspeţi pe cari în decurs de o noapte îi vor putè supune la — penitenţă. Nişte hrubi, ce foarte mare asemenare au cu un gârliciu de pivniţă.

La început nu se arětă nimenea, mai târdiu însě sě arětă şi „îngerul mântuitor“ în chipul unui Sas, care de meserie erá păzitorul, cârcimarul şi în fine, ca sě scurtăm vrrba, erá arhanghelul acestui „palat“.

(Va urmá.)

Cine se bucură de mileniu. O foaie turcească „*Mehemed Vedjati*“ ce apare în *Smyrna* a adresat direcţiunei milenare o epistolă în care îşi esprimă nemarginita lor bucurie ce o simt faţă de maghiari de *naţiunea-soră* a lor, vĕdênd că ce progrese mari au făcut şi că ce program escellent au mai ştiut compune pe mileniu. Felicită deci în numele naţiunei turceşti pe geniul *naţiunei-surori* care propagă atât de mult cultura în Orient.....

Aşa, în fine tot s'a aflat cineva, ca sĕ felicite pe maghiari pentru milleniu — turcii.

Soldat ucigaş. În aşa numitul „Wasserallee“ din loc, poliţia aflase cadavrul uneifemei. După multă trudă cadavrul s'a constatat a fí al unei fete decădute numită Ana *Georgevič*. Dintr'un portret ce poliţia îl aflase în locuinţa victimei se aflase, că tunariul Stefan *Pejicici* i-a fost amant. Deţinut fiind Pejicici după o încăpăţinată negare de 10 oare, recunoscû că el a omorit-o din gelosie. Criminalul e de naştere din *Dolova* şi are împlinit dejá $2^1/_2$ ani de serviciu.

Ruga de S. Ilie.

— Raport special. —

Timişoara, 2 August n.

Ieri s'a ţinut la biserica gr. or. română din Fabricul Timişorii ruga obicinuită în tot anul la diua profetului Ilie, hramul acestei biserici. Ruga a decurs în biserică în modul obicinuit.

Mercuri seara a fost denie. Ieri la $9^1/_2$ s'a început liturgia celebrată de dl. protopop Dr. Traian Puticiu, asistat încă de doi preoţi. La sfîrşitul liturgiei părintele protopresbiter a ţinut o potrivită cuvêntare ocasională, ear' la fine s'a făcut procesiune în giurul bisericei.

Afară de biserică, adecă in curtea ei a fost petrecerea obicinuită în tot anul. Petrecerea a fost precedată de o producţiune. Corul român din Fabric a cântat câteva piese conform programului publicat şi în „Dreptatea“. Cântările au fost conduse de profesorul *Adam* şi au fost precis esecutate.

Dup'aceea a urmat producţiunea diletanţilor. S'a predat piesa: „Pentru ochii lumei“, comedie în 2 acte, prelucrată după Labiche de V. Oniţ. Rolurile au fost împărţiţe aşa după cum s'a publicat în nrul 158 al „Dreptăţii“ şi au fost interpretate corect. Publicul asistent foarte numĕros a rîs mult. în aplause n'a fost însĕ prea darnic. Fiind piesa lungă, şi începêndu-se cam târdior, oarele $8^1/_2$, cătră sfêrşit o parte a publicului doritoriu de dans cam arĕtá impacienţă.

Diletanţii şi-au dat toată silinţa, ca sĕ interpreteze fidel aceasta piesă, de umor fin, şi li-a şí succes. Mai ales Dşoarele *Mărioara Zarie* (Doamna Melinescu) şi *Sofia Carte* (Doamna Razian) s'au distins între diletanţi. Dşoara Aurora *Jurma* asemenea a jucat bine rola Emelinei. Dintrĕ Domni s'au distins prin interpretare bună d. Aurel *Trif* (Razian, cofetarul) Adrian P. *Deseanu* (Melinescu medic fără pacienţi). Petru *Şepeţan* (Cornel) şi Arcadie *Oprean* (unchiul Stefan). Dşoara Elena *Todorescu* a făcut şi rola Bertei, cameriera lui Razian, şi pe a Sofiei, bucătarească la Melinescu, ear' d-şoara Sidonia *Olariu* a făcut rola Anei. camerieră la Melinescu. Cele lalte role bărbăteşti au fost interpretate de corişti, întrĕ cari s'a distins tinerul Dimitrie Popovici, ca tapesieriu.

Fiind scena în liber, publicul mai îndepărtat se dice că n'a audit bine. Se 'nţelege asta nu se poate încunjurá. Astfel de producţiuni ar trebuí date într'o salĕ.

Cel mai mare merit — pe lângă diletanţi — îl are de sigur d. *Gerdan,* care aşa dicênd singur s'a îngrigit de toate, şi de vr'o sĕptĕmână necontenit a alergat încolo şi 'ncoace în interesul producţiunei. Şi ce sĕ vedi, drept rĕsplată a trebuit sĕ-şi audă nişte inproşcări de la un domn, care se vede prea mult *s'a* închinat (sau *a închinat?)* la rugă. Aşa-i românul în veselíe . . .

Puţină ordine în curte ar' mai fi fost de dorit. Apoi serviţiul restaurateurului a fost departe inderĕt celui de acum un an. Oare pentru că în anul trecut a fost un neamţ, ear' acum un român?

O curiositate au fost biletele de întrare, în cari petrecerea este anunţată ca „*încopciata* (!) cu piese teatrale şi concert arangeat de tinerimea romana ca *dilitanti*“. Pe el se cetesc: „*Pretiul de persóna 1 coróne*“ subscris: „Comitetul parochail.

Nu sunt aici tipografi, cari sĕ ştie tipărí un bilet românesc?

Scriitoriul acestor şire a asistat primadată la o *rugă*, şi după câte a vĕdut şi-a dis, oare n'ar fí mai bine, ca astfeliu de *petreceri* sĕ nu se facă lângă altariul bisericei? N'ar fí mai *bine* într'un birt, hotel . . . grădină publică?

Biserică şi şcoală.

Un cuvênt la curăţenia şcoalelor.

Beba-vechiă, 21 Iuliu n.

„Trecut'a umbra legii şi darul a venit.“

Timpul tace şi trece, natura se desvoaltă la lumina naturală a soarelui. — Omul, ca element al naturei, se naşte de-odată cu lumina fisică ce o capĕtă de la natură, carea impresionează asupra sensurilor sale, desvoltându'l în proporţiune cu etatea sa, până ce ajunge vêrsta în carea schinteia luminei spirituale, — carea se naşte d'odată cu omul, — se aprinde tot mai mult, desvoltând în om dorul de a scrutiná şi realisá totul în lume.

Scrutinând omul natura cu fasele ei de desvoltare, îşi formează idei, prin cari ajunge la un ce real, a cărui imaginaţiune îl îndeamnă a aflá toate mijloacele posibile, întru realisarea scopului propus.

Realisând scopul propus, fie aceea ori pe ce cale, se mândresc cu o invenţiune noauă la aparinţă, carea cu timpul — posibil — poate aduce omenimei şi în special naţiunei un folos mare.

Omul nu poate însĕ nici când sĕ inventeze de cât aceea ce a creat Dumnedeu.

Dumnedeu când a creat pe om, l'a dăruit totodată şi cu cele mai alese calităţi, prin cari l'a înălţat mai presus de cât celelalte zidiri. — Şi aceste daruri dumnedeeşti trebue întru toate folosite şi respectate, căci numai aşa se va bucurá de bunătăţile dumnedeeşti.

Însĕ durere! Vedem şi astădi în multe locuri, cum omul se dejoseşte întru atât, în cât în multe privinţe se aseamănă animalelor, când corpul erá privit de „*cuibul pĕcatelor*“, rĕmase despreţuit şi torturat în diferite moduri. Acel timp se-l considerăm de trecut şi cu dînsul dimpreună şi urmările triste.

Ceea-ce e nutremêntul pentru susţinerea vieţii, aceea este curăţenia pentru conservarea sĕnătăţii unui om.

Vieaţa fiind o activitate continuă, pretinde nutrire regulată, căci la din contră procesul nutrirei se nimiceşte, sănĕtatea şi întărirea corpului, pre cum şi lungimea vieţii pretind curăţenia drept unicul mijloc pentru corpul omului.

Cine nu ştie, că cele mai urîte morburi provin din necurăţenie, carea corumpe aerul, car' acesta întrênd în plămâni, invenineazá sângele, opreşte desvoltarea normală a corpului, nimiceşte demnitatea omenească.

Durere când trebue sĕ dic, că: focularele noastre de cultură, pe multe locuri se pot asemĕná cu localele de epidemíi, în cari se molipsesc mlădiţele generaţiunei noastre şi se ruinează persoana didactică.

Şi oare cine poartă vina? nu sĕrăcia comunei, nu învĕţătoriul, ci indiferentismul persoanelor de supraveghiare, autorisate din partea celor competenţi, întru îndeplinirea acestora.

Nu cred, că ar fi un învĕţătoriu, care sĕ nu fi reclamat, dacă nu pentru îmbunătăţirea salariului, dar' barem pentru provederea cu o locuinţă şi sală de învĕţământ mai corespundĕtoare persoanei şi caracterului ce'l poartă. Şi ce s'a ales din acelea reclame? până astădi nimic. Chiar cei chiămaţi sĕ priceapă însemnătatea curăţeniei, cu astfel de ocasiuni se esprimă: ei, dragul meu, multe ar fí de făcut, la toţi ni-ar plăcè a locuí în palaturi, dar' nu se poate, trebue sĕ facem cum putem.

Eată devisa murdăriei!

Ese învĕţătoriul din şcoală cu uşa toată spartă, cu ferestrile toate sdrele, întră sĕ se recreeze, în chilia nepadimentată, în carea printrĕ uşă şi prag poate întru mârtanul, şi punêndu-se pe gânduri blastĕmă neamul sĕu sĕ nu mai ajungă a fí învĕţătoriu şi mai vêrtos la noi, la români. — N'ai sĕ te plângi, ci trebue sĕ rabdi, căci de te vei plânge la autorităţile noastre — 'ţi dic, că nu eşti bun, de te vei plânge străinilor — îţi dic: kérelmével forduljon a hitfelekezeti egyházi hatósághoz, şi cu aceste ţi-s'a împlinit dorinţa.

Despre cele aparţinĕtoare edificiului şcolar: Doamne păzeşte! Puţina clisă ce-o are bietul învĕţătoriu, trebue sĕ o împartă cu mâţele vecinilor, cari fără permisiune se suie prin podul şcoalei, şi apoi răpesc fără cruţare, netrebuindu-le chiar nici cuţit, apoi ţine-te la postul mare.

Întru adevĕr, cerculariul Il. Sale Dlui Episcop al Aradului ne a satisfăcut pe noi învĕţătorii pe deplin, dar' în cât acela îşi va aflá efectul dorit, numai timpul ne va putè spune.

Învĕţătorimea noastră este dedată cu sarcini, fie acelea cât de grele, însĕ când i-se impune o astfeliu de sarcină, pentru carea sĕ poată fí tras în cercetare disciplinară, atunci totodată ar trebuí sĕ i-se concreadă şí cassa cultului, din carea sĕ poată solví cele projectate şi respective reparaturile făcute la şcoală.

Numai atunci va putè primí rĕspunderea un învĕţătoriu asupra sa, când va dispune şí de bani, sau cel puţin va impune perceptorului solvirea celor de lipsă reparaturi, însĕ la din contră toate sunt în zadar, căci nime nu poate fi tras la rĕspundere pentru negliginţa şi puţina interesare a altora.

Dee bunul Dumnedeu, că cele dise de S. Sa sĕ se prefacă şí în faptă, însĕ mĕ tem, căci numai pe papir vor rĕmânè, dar' aplicate în faptă nici când, pentru-că poporul nostru foarte puţin ţine la şcoală şi învĕţătoriul sĕu.

Ori-ce dări, fie acelea cât de mari, nu le simte poporul nostru aşa greu, ca dicêndu-i cineva sĕ facă ceva pentru şcoală ori învĕţătoriul sĕu; acelea 'i par mai grele şi mai insuportabile.

Sau nu ni-s'au dat ocasiuni destule, când unui sluşbaş cât de mic sau se dic unui crâsnic, bucuroşi îi măresc plata, până când un învĕţătoriu şi salariul cel atât de bagatel cu câte rugăminte şi nĕcaz trebue sĕ şi-l capete. Numai noi învĕţătorii simţim nĕcazurile noastre, dar' nu avem sĕ ne plângem, căci nu ne ascultă nime. Vení-va timpul când faptele vor dovedí puţinul interes ce se manifestează faţă de noi învĕţătorii români, şi când va bate oară aceea, va fi prea târdíu deschiderea ochilor acelora, cari adi prea puţin privesc asupra stărei noastre, însĕ atunci toate vor fi în zadar.

Câte datorinţe nu se cer de la bietul învĕţătoriu, câte sarcini de grea rĕspundere numai nu i-se impun, şi el trebue sĕ le primiască toate şi sĕ tacă.

Vom primí şi asta, fiind-că ne zace în interesul nostru sĕ avem barem şcoale corĕspundĕtoare, numai atâta am dori sĕ ştim, că în cât ni-s'ar atinge dreptul nostru, ca curatori, unde avem sĕ raportăm când perceptorii nu vor voí sĕ solviască spesele de reparaturi ş. a.?

Cine va constrînge şi pe ce cale se vor constrînge, cei-ce se întrepun întru facerea celor necesare pentru şcoalele noastre?

E drept, că progrese conform dorinţelor numai atunci se vor face, când vom avè şcoale în cari cu drag va prelege învĕţătoriul, pruncii numai atunci vor vení cu plăcere la şcoală când sala de învĕţământ se va deosebí de casa lor în frumseţă învĕţătoriul numai atunci îşi va împliní chiămarea cu scumpĕtate, când va fi provĕdut cu toate cele necesare, când nu va suferí lipse, numai atunci va face din poporul nostru un popor cult, care sĕ emuleze cu alte popoare de pe rotogolul pămêntului, interesându-se pentru binele şi fericirea lui, dic: când şí soartea învĕţătoriului se va ameliorá, şi atunci cu toţii vom putè dice: „trecut'a umbra legei şi darul a venit“.

I. Muntean.

Din societăţi.

Convocare. Adunarea generală ordinară a despărţĕmêntului XXIII (Turda) al „*Associaţiunii transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român*“ prin aceasta se convoacă pe 10 August n. (Sâmbătă) a. c. la 3 oare p. m. în sala hotelului „Central“ din Turda, cu următoriul p r o g r a m:

1. Deschiderea adunării.
2. Raportul subcomitetului.
3. Esmiterea unei comisiuni pentru înscrierea membrilor noi.
4. Alegerea noului subcomitet.
5. Alegerea alor doi delegaţi pentru adunarea generală a „Associaţiunii“.
6. Raportul comisiunii pentru înscrierea membrilor noi,
7. Defigerea locului pentru ţinerea viitoarei adunări generale.
8. Eventuale propuneri.
9. Eventuale disertaţiuni.

La aceasta adunare sunt îvitaţi toţi membrii, inteliginţa şi poporul român din acest despărţĕmênt, precum şí toţi aceia, cari dorosc promovarea culturii române.

Turda, 27 Iuliu, 1895.

Simeon Pop, director — *Iuliu Vlăduţiu,* cassariu şi secretariu substit.

Posta Redacţiunei.

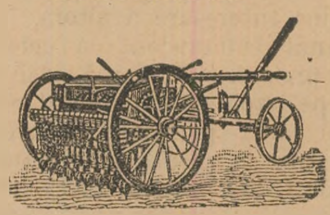
Bihoreanul. „Un banchet în Vaşcău“ nu se va publicá.

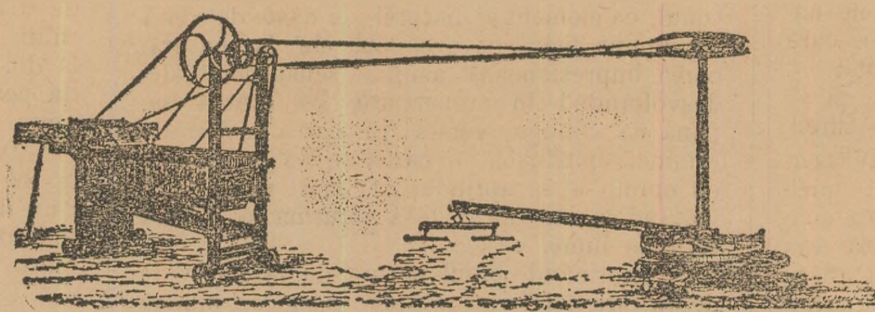
E—a. „O jalnică nuntă“ încă se va publicá, dar' ceva mai târdiu. Mulţămită.

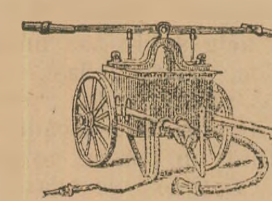
Fiume. Am primit ambele scrisori.

Lista preţurilor franco.

Garanţa cea mai deplină.







E. Grünbaum, Timişoara

suburbiul Iosefin, strada Hunyadi, vis-à-vis de casa comunală,

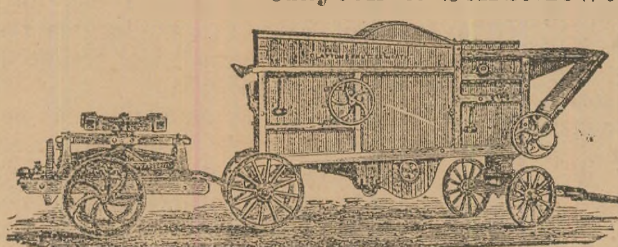
are onoare a recomândă, garantând pentru construcţiunea cea mai bună şi pentru lucrarea cea mai perfectă, onor. public agronom firma sa, care vinde

Locomobile şi maşine de vapor de trierat

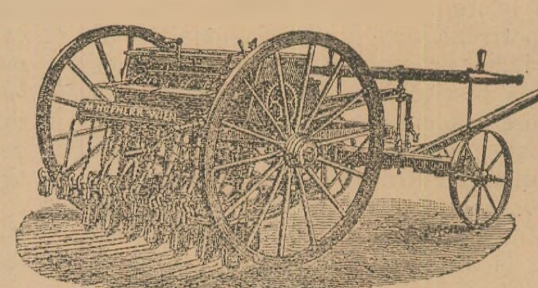
din probatele fabrice ale domnilor

Clayton & Schuttleworth, pre cum şi de la Marschall Sons & Comp.

cu preţurile originale.







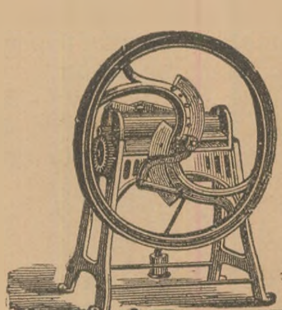
Mai departe recomândă bogatul sêu deposit de

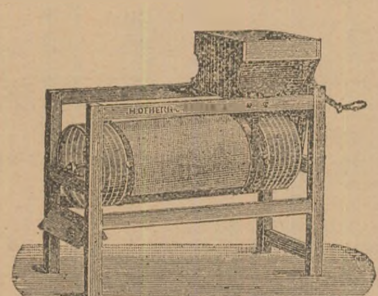
maşine de trierat şi maşine cu cuie de despoiat

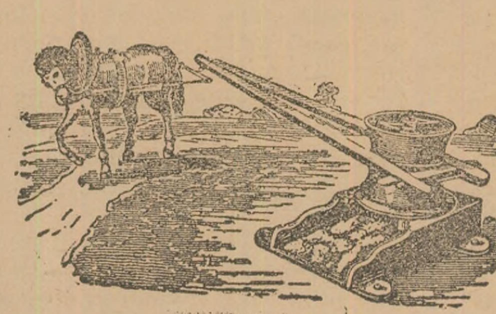
numai fabricate **originale** (imitaţiuni mici) de Clayton & Schuttleworth, Hofherr & Schranz, Epple, Maiffarth, Krompach etc. sub deplină garanţă, cu preţurile cele mai ieftine şi cu modalităţile de plătire cele mai comode.

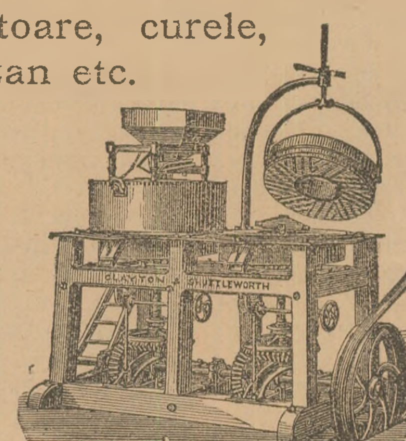
Aici se mai pot procură prompt şi ieftin

părţi d'ale maşinelor în reservă, roate de locomobile, udătoare, curele, faurie de câmp, foi de faur, oleu de maşine, ţevi de căzan etc.









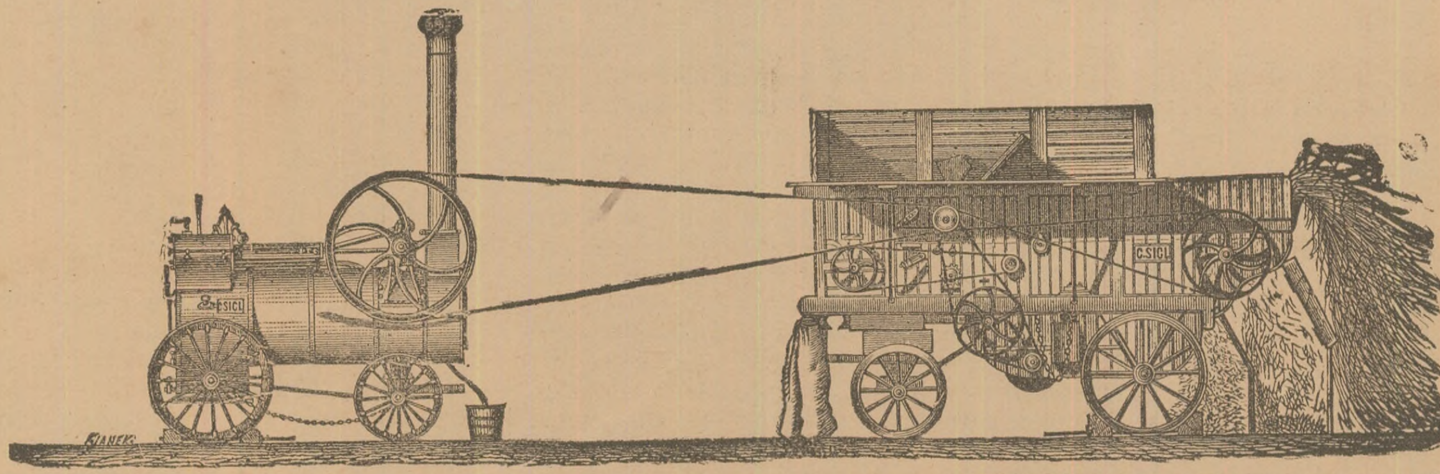
Afară de aceea se mai găsesc toate celelalte articole de seson, pre cum:

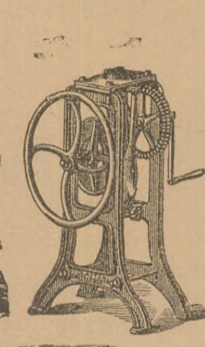
maşine de cosit, greble de fên. trieretoare, mori curăţitoare, apoi unelte pentru cultura pământului, maşine de sĕmĕnat în deposit.

Are atelier bine întocmit pentru reparaturi.

14—16

Lucru solid şi ieftin.





S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timişoara.